

BAS SMETS

Als de pandemie en de klimaatverandering één ding duidelijk maken, dan wel het belang van groen. Dé man die weet hoe de natuur ons redden kan, is **Bas Smets**, Brussels landschapsarchitect.

Door IRIS DE FELJTER.
Foto's: DIEGO FRANSENS e.a.

B

Bas Smets. Als zijn naam geen belletje doet rinkelen, dan wel zijn werk. Dikke kans dat je al door een van zijn landschappen bent gereden. Misschien zonder het te beseffen. Toen je naar de kust reed bijvoorbeeld. De Brusselse landschapsarchitect legde namelijk de omgeving aan van de A11, de nieuwe snelweg tussen **Brugge** en **Knokke**, met meer dan 5.000 nieuwe bomen. Tijdens de lockdown sprak je misschien af met vrienden op zijn tijdelijke houten trappen naast Bozar. Of je wandelde al door het enorme park op de Tour & Taxis-site?

Dit is slechts een kleine greep uit zijn projecten. Want Smets (47) is een visionair met wereldfaam. Vanuit het kleine **België** schopte hij het tot de hoogste regionen. Zo is hij in de running om de omgeving rond de afgebrande Parijse Notre-Damekathedraal te hertekenen. En hij werkte nauw

samen met de beroemde architect **Frank Gehry**. Smets woont in **Brussel** en **Parijs** en heeft vooral buitenlandse projecten. Wij ontmoetten hem in Brussel, op zijn kantoor op de bovenste verdieping van een van de torens aan het Madouplein. Er zit hier zo'n twintig man, vergezeld van maquettes en -hoe kan het ook anders - grote kamerplanten. Hier geen treurige kantoorcactussen waar niemand naar omkijkt. Het is dankzij de pandemie dat we Smets konden strikken. Of toch een beetje. "Voor corona deed ik zo'n drie landen per week. Als ik nu reis, blijf ik minstens vier dagen. De korte trips verruilde ik voor Zoom, waardoor ik veel meer hier op bureau ben. Een absolute verbetering."

Corona had niet alleen impact op je airmiles. Ook op je domein: landschap. Mensen waarderen groene buitenruimte nu meer dan voor de pandemie. Zeker in de stad.

"Die tendens was er al. Maar corona heeft die zeker versterkt. Als je 24 uur per dag op een klein appartement zit, wordt die boom voor je raam plots heel belangrijk. Parken werden de nieuwe cafés en restaurants: de plek waar je vrienden ontmoet. Het Ter Kamerenbos bij mij om de hoek was het Central Park van Brussel met picknickende families en salsalessen. Het park werd onderdeel van ons dagelijks leven: een ruimte die je intensief gebruikt. Dat past helemaal in mijn filosofie dat landschappen een functie moeten hebben."

Wat bedoel je daarmee?

"Het doel van mijn ontwerpen is steden leefbaar maken, voor nu en in de toekomst, rekening houdend met onder meer bevolkingsgroei en klimaatverandering. ▶

'ALS LANDSCHAPS-ARCHITECT MAAK JE NOOIT EEN FINAAL PRODUCT: JE VERBETERT DE SITUATIE, MAAR EEN LANDSCHAP IS NOOIT AF'

WIE IS BAS SMETS?

Geboren in 1975 in Hasselt, maar groeide op in Tervuren.

•

Ging op zijn 18de met AFS een jaar op uitwisseling naar de Amerikaanse staat Oregon die voor 80% bestaat uit natuur. De ongerepte wildernis en uitgestrekte natuurlijke landschappen maakten grote indruk op hem.

•

Studeerde in 1999 af als ingenieur-architect aan de KU Leuven en deed vervolgens een master landschapsarchitectuur in Genève.

•

Begon als stagiair bij de Franse landschapsarchitect Michel Desvigne en groeide er door tot de verantwoordelijke voor de grote buitenlandse projecten. Hij werkte daar samen met wereldberoemde architecten als Rem Koolhaas en Norman Foster.

•

Startte in 2007 Bureau Bas Smets, op zijn 32ste.

•

Werkt momenteel aan een ontwerp voor de omgeving van de Notre-Dame en aan een plan voor de vernieuwing van de Antwerpse Scheldeboorden aan zowel linkeroever als rechteroever.

•

Woont in Brussel en Parijs.

In Parijs vermoeden ze dat het tegen 2030 per jaar minstens dertig dagen boven 36 graden wordt. Dus maken ze koelteplekken als toevluchtsoord. Bomen krijgen daarin de hoofdrol. Zij zijn zonder twi- felen de beste klimaatmachines. Miljoenen jaren evolutie zorgde daarvoor. Ze halen CO₂ uit de lucht en verlagen de gevoels-temperatuur. Probeer maar eens: de schaduw van een boom is koeler dan die van een gebouw. Omdat er uit de blade- ren water verdamppt. Als natuur meer is dan decorum, wordt het als vanzelf be- schermd. Daarom is het mijn absolute ambitie om zulke performatieve of ‘aug- mented’ landschappen te maken.”

Klinkt interessant. Maar hoe ziet zo'n soort landschap er dan uit? Kun je een voorbeeld geven?

“Neem nu ons masterplan voor de Brus- selse Noord-Zuidverbinding: de drukste spoorweg van België met zes sporen en vijf stations. Op die as brengen we de na- tuur terug in de stad. Niet evident, want dat is een betonnen dakplaat waarop niks groeit. Maar wij gebruiken die on- dergrondse spoortunnel als natuurlijke barrière om al het regenwater op te van- gen van de bovenstad en zo een lineair bos aan te leggen. Die bomen brengen via verdamping het opgevangen regen- water terug in de lucht en verlagen zo de temperatuur. Zo maak je van de stad een klimaatmachine.”

Investeren Belgische steden daar vol- doende in?

“Tot in de 20ste eeuw werd stedenbouw gemaakt met gebouwen. Nu herdenken steden dat vanuit landschap en publieke ruimte. Die omkering is een feit. Nu we de klimaatverandering aan den lijve on-

dervinden, kijk maar naar de overstro- mingen in **Wallonië**, beseffen we dat het niet meer vanzelf in orde komt. Een absoluut gidsland voor mij is **Singapore**. Dat eiland is opgevat als één grote tuin waarin mensen wonen, samen met dieren en planten. Er werden de afgelopen tien jaar twee miljoen bomen geplant en er zijn enorme regenwaterreservoirs waar- op ook watersport wordt. Van dat dub- bel of trippel gebruik kunnen we nog iets leren. Bij ons is er nog te veel gescheiden: omheinde parken afgewisseld met bebou- wing. Maar ook de stadsdiensten moeten meer samenwerken.”

Je krijgt vaak het verwijt dat je land- schappen niet natuurlijk zijn.

“Mijn antwoord daarop is simpel: dat komt omdat de plek waar ik werk - de stad - ook niet natuurlijk is. Mensen verge- ten dat soms, maar de stad is een door de mens gemaakt microklimaat dat de wind blokkeert, de warmte opslaat en het regen- water tegenhoudt. Rondlopen in je blootje, buiten slapen en opgegeten worden door een leeuw, is wel natuurlijk. Maar niet meteen iets waar we naar op zoek zijn. Voor mij is ‘natuurlijk’ dan ook geen doel. Een boom planten in een stedelijke context is niet natuurlijk. Maar het alternatief is geen boom. Dan kies ik voor het eerste.”

Als natuurlijk zijn niet je doel is, wat is je missie dan wel?

“Ik wil landschap zijn essentiële rol te- ruggeven. De lucht die we inademen bij- voorbeeld, wordt gemaakt door dat land- schap. We hebben de natuur te veel weg- geduwd om plaats te maken voor onszelf. Met mijn projecten wil ik de natuur op- nieuw binnenbrengen en een nieuw even- wicht realiseren. We moeten opnieuw ►

© MICHEL DE CLEENE

Voor de nieuwe Antwerpse woonwijk Nieuw Zuid tekende Smets een landschap met een groot park, wadi's, nieuwe pleinen en vele groenzones.

© ADRIEN FOUËRÉ

De binnentuin van het Londense Mandrake Hotel heeft een microklimaat, waardoor semitropische planten hier prima gedijen.

© MICHEL DE CLEENE

Dit monument in Kortrijk gedenkt de slachtoffers van de covidpandemie. In Gent opende al eenzelfde rustplek en er volgen er nog.

© MICHEL DE CLEENE

Naast Bozar maakte Bas Smets deze tijdelijke installatie. De Horta Horizons was tegelijkertijd podium, verzamelplek en oase van rust.

deel gaan uitmaken van de natuur, zonder in oerbossen te gaan wonen. Ik maak stedelijke landschappen. En in een stad is de buitenruimte de belangrijkste plek waar mensen elkaar ontmoeten.”

Hoe integreer je de natuur in je stedelijke landschappen?

“Elk project start met dezelfde zoektocht: welke natuurlijke situatie komt overeen met de onnatuurlijke plek waar we werken? Het boeiende aan de natuur is dat je altijd een natuurlijke situatie vindt die overeenkomt met een artificiële. Een voorbeeld: de omgeving rond Tour Trinity, een wolkenkrabber in de Parijse zakenwijk La Défense. Die toren staat bovenop een esplanade waar trams, treinen en auto's onderdoor rijden. Die plek deed me denken aan de Mont Blanc: er is heel veel wind en de omliggende flatgebouwen lijken naburige pieken die door het vele glas het zonlicht reflecteren als gletsjers. Wat ontbrak, was de boomgrens. Dat idee vormde de basis van mijn ontwerp: ik bekleedde de dakplaat van 4.000 m² met grijze natuursteen en plantte daarin zo veel mogelijk bomen. Bijzonder: je onderbewuste - of je dierlijke instinct - herkent dit soort landschap, waardoor je de plek snapt en je er onmiddellijk op je gemak bent.”

Een actieve groep vindt dat we enkel inheemse soorten mogen aanplanten en exoten moeten weren. Wat vind jij daarvan?

“Ik begrijp dat discours. Maar als de klimatologische omstandigheden niet inheems zijn, moet je oplossingen zoeken. Zo maakte ik een binnentuin voor het Londense Mandrake Hotel. Daar was een microklimaat: geen wind en een hogere

temperatuur, omdat de pizzeria en het café veel warmte gaven. Daarom werkte ik hier met meer dan 500 semitropische klimplanten die langs de passerelles omhoog groeien. Er staan ook boomvarens. Op straat in Londen overleven die niet. Maar omdat deze koer overeenkomt met het klimaat van een onderbos van een subtropisch woud, groeien ze hier heel goed. Had ik daar een Engelse plataan geplant, dan was die nu dood, omdat er niet genoeg licht is. Het gaat om de juiste boom op de juiste plek.”

Jouw performatieve landschappen recupereren regenwater, verlagen de temperatuur en slaan CO₂ op. De natuur kan ons dus wel degelijk - deels - behoeden voor de klimatologische ramp die op ons afkomt? Voel je je verantwoordelijk om dat probleem op te lossen?

“Ik ga niet de hele planeet heraanleggen. Maar ik probeer heel bewust voorbeelden te stellen over hoe we met die uitdagingen kunnen omgaan. En zo mogelijk anderen te inspireren. Een goed voorbeeld is mijn project in Arles. Daar legde ik een groot park aan op een verlaten industriële spoorwag site: een gigantische betonnen vlakte die al 30 jaar braak lag. Er groeide nog altijd niks. Uitzonderlijk, want normaal ontwikkelt zich op een braakliggend terrein binnen vijf à tien jaar stap voor stap een natuurlijk landschap. Maar hier was geen water en geen voedingsbodem. Samen met barre weersomstandigheden: felle zon én de mistralwind die als een haardroger alle planten uitdroogt. Als je niks doet, groeit er over vijftig jaar nog altijd niks. Maar als je de natuur een handje helpt, lukt het wel. Dus maak- ▶

‘ALS IEDEREEN 1/3 VAN ZIJN GAZON NIET MEER ZOU AFRIJDEN, MAAKT DAT EEN GROTER VERSCHIL DAN ALLE PARKEN DIE DE LAATSTE TIEN JAAR IN BELGIË ZIJN AANGELEGD’

‘DE HUIDIGE
LINTBEOUWING
IS EEN DRAMA.
OMDAT ER GEEN
DORPSKERN IS,
IS ER OOK GEEN
PUBLIEKE RUIM-
TE. TERWIJL DAT
IN EEN MAAT-
SCHAPPIJ EEN
ESSENTIËLE ROL
SPEELT’

---

te ik bovenop de betonplaat een nieuwe vruchtbare bodem met een grote vijver en meer dan 80.000 bomen, planten en grassen. Door die ingreep konden we een (semi)woestijnklimaat omvormen naar een mediterraan klimaat. Vroeger liep de temperatuur op de betonnen vlakke op tot 45 graden, nu is de gevoelstemperatuur onder de boom op precies dezelfde plek een aangename 25. De natuur fungeert hier als buitenairco.”

Het klinkt bijna te mooi om waar te zijn.

“Het project in Arles is voor mij echt een boodschap van hoop. Want als we het hier kunnen, dan ook elders. Het park biedt een antwoord op de vraag: wat kan een park vandaag betekenen? Op een manier imiteert dit project het ontstaan van leven op aarde. Er was niks en wij brachten water, aarde en planten. Die trekken dieren aan en vervolgens mensen. We brachten het leven terug. Voor mij als landschapsarchitect was dit een heel atypisch project. Ik werk altijd in een bestaande situatie die ik verbeter. Hier vertrok ik letterlijk van een wit vel. Omdat ik vertrok van niks, is dit park interessant materiaal voor wetenschappelijk onderzoek. Alles in het park wordt minutieus opgevolgd en geanalyseerd. Van de temperatuur tot de biodiversiteit en de hoeveelheid water die de bomen verbruiken en transpireren. Door alles te meten, krijg ik een enorme berg bruikbare informatie. Een dankbare ontwerptool voor latere projecten.”

Zo klink je meer als een onderzoeker dan als een ontwerper. Klopt dat?

“De twee zijn even belangrijk voor mij. Want het onderzoek pas ik meteen toe in mijn ontwerpen. Dat levert onmiddellijke

feedback op over wat werkt en wat niet. Dat onderzoek is zo belangrijk voor mij, omdat ik nieuwe landschappen wil uitvinden, waarin we de laatste technologie toepassen. Daarom werk ik ook samen met externe experts. Zoals **Transsolar**, gespecialiseerd in *climate engineering*. Er kan nog heel veel landschap uitgevonden worden op basis van nieuwe inzichten. Voor mij vormen al mijn projecten samen één groot onderzoeksproject. Soms vragen mensen mij welke stijl ik heb. Die heb ik niet. Ik heb een methodologie: ik kijk naar wat er nu is, naar wat het kan worden en hoe we daar komen. Bijvoorbeeld door de juiste planten te kiezen of regenwatertoevoer te creëren. Het is fijn als dat een mooi beeld oplevert, maar esthetiek is nooit mijn uitgangspunt als ik aan het ontwerpen ben. Helemaal anders dan een architect die visueel denkt en echt een object maakt. Als landschapsarchitect maak je nooit een finaal product: je verbetert de situatie, maar een landschap is nooit af.”

Is er in de stad wel genoeg plaats om bomen te planten en er klimaatmachines van te maken?

“Er moet dringend een urbanisatie van de ondergrond gebeuren. Nu is dat een wirwar van allerhande leidingen. Die moeten gebundeld worden in technische kokers, zodat al de rest aarde is met ruimte voor bomen - en hun wortels - om te groeien.”

Kunnen we ook zelf iets doen in onze tuin om de natuur te helpen?

“Simpel: rij je gras niet meer af. Je zult meteen de biodiversiteit zien terugkomen. Soms is het beter om niks te doen, dan te veel. Wij Belg hebben zoveel gras. Als iedereen een derde van zijn gazon niet

---

‘HET IS FIJN ALS
HET EEN MOOI
BEELD OPLE-
VERT, MAAR
ESTHETIEK IS
NOOIT MIJN
UITGANGS-
PUNT ALS IK
AAN HET ONT-
WERPEN BEN’

---

meer zou afrijden, maakt dat een groter verschil dan alle parken samen die de laatste 10 jaar in België zijn aangelegd.”

Je timmert al 15 jaar aan de weg. Of beter: aan het landschap. Wordt het niet eens tijd voor een boek?

“Eerlijk gezegd ben ik daar al jarenlang mee bezig, maar het geraakt niet af. Een boek is een heel filosofisch vraagstuk. Ik heb steeds nieuwe ideeën over wat erin moet staan. Maar onlangs mocht ik gasthoofdredacteur zijn van het halfjaarlijkse Belgische TL Magazine. Daarin vatte ik mijn hele universum samen: van mijn inspiratiebronnen tot de kunstenaars en filosofen met wie ik samenwerk.”

Architect Renaat Braem noemde België ‘het lelijkste land ter wereld’. Valt dat nog te redden?

“Toen ik mijn bureau startte, maakte ik een studie die ik ‘Strategieën voor een land zonder landschap’ noemde. Een statement om te zeggen dat het ons ontbreekt aan een duidelijk herkenbaar landschap zoals de Alpen of de Camargue. Dat is een probleem, want daardoor gaan we er niet zorgvuldig mee om. Lees: we verkavelen. Dat zou je in de Camargue nooit doen. Daarom pleitte ik in die studie om een nieuwe landschapsvisie voor heel België te ontwikkelen. Want de huidige lintbebouwing is een drama. Omdat er geen dorpskern is, is er ook geen publieke ruimte. Terwijl dat in een maatschappij een essentiële rol speelt. Daar kom je ‘de ander’ tegen. En dan heb ik het niet over je vrienden die je ziet in je tuin. Maar ook mensen buiten je eigen sociale kring, die andere ideeën hebben. Als je die niet meer kruist, vervreemd je van elkaar en dat kan heel vergaande gevolgen hebben.”

BASSMETS.BE

BAS SMETS IN BELGIË

Memorial 22/03: Het herdenkingsmonument voor de terreuraanslagen van 2016 ligt midden in het Zoniënwoud. Smets plantte er 32 bomen rond een cirkelvormige bank, één voor elk dodelijk slachtoffer. Voor de slachtoffers van de covidpandemie realiseert hij een reeks monumenten: steeds een perfecte cirkel die wordt onderbroken door een natuurelement, zoals een geul of een boom. De eerste opende in Kortrijk in juni 2021, de tweede op 13 maart in Gent.

Park Tour & Taxis: Een oud industrieel terrein, een voormalig goederenstation, van tien hectare. Daar maakte hij twee grote waterreservoirs die verkoeling bieden en regenwater bufferen, maar ook aantrekkelijke plekken zijn om te verblijven. Hij plantte vooral snelgroeiende bomen die het terrein voorbereiden voor de ecologische ontwikkeling van dit park dat de komende jaren nog enorm zal evolueren.

A11: 12 kilometer nieuwe snelweg dwars door de polder. Polders zijn een typisch man-madeland. Smets gebruikte de bestaande elementen van dijken, lijnaanplantingen en sloten om de snelweg in het polderlandschap te integreren.

Nieuw Zuid: Op de plek van een oude industriële site in het zuiden van Antwerpen verrijst een volledig nieuwe wijk. Toparchitecten als Robbrecht en Daem, Office kgdvs, Shigeru Ban, Stefano Boeri en David Chipperfield realiseren hier gebouwen. Smets tekende het landschap uit met een groot park, wadi's, nieuwe pleinen en vele groenzones. ■